

Verkondiging zondag 11 juli 2010
Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
Ds. Stefan Dijkhuizen

Lezingen: Deuteronomium 30: 9-14 & Lucas 10: 25-37

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

'Meester, wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwige leven?'
Met die vraag begint vanmorgen de lezing uit Lucas.

Bert van Marwijk, de meester van de jongens in het klasje van Oranje,
zou wel weten wat hij moest antwoorden: Kampioen worden!

Voor de spelers lijkt het me voor de wedstrijd van vanavond overigens
niet zo verstandig om het verhaal over de barmhartige Samaritaan al te
letterlijk na te volgen, maar dat even terzijde.

Maar eeuwig leven, eeuwige roem, na de nog lang niet vergeten trauma's
van '74 en '78, de grote droom en de missie, vanavond winnen, zal ons
als landje dat toch minstens opleveren, en het elftal onsterfelijkheid.

Het hoogst haalbare, eeuwigheid, wat of wie is het beste, toen en nu hield
dat mensen bezig. De wetgeleerde bij Jezus, de kerk, maar ook in ons
spel en sport.

Het verhaal van vanmorgen over de barmhartige Samaritaan, kennen we
allemaal zo goed dat we er misschien niet eens meer aandachtig naar
konden luisteren. Het verhaal is eigenlijk het antwoord dat Jezus geeft op
de vraag van die verder naamloze wetgeleerde. Ja, hij wilde Jezus op de
proef stellen, dat staat er wel bij. 'Wat moet ik doen om deel te krijgen
aan het eeuwige leven?', en daaruit volgend 'Wie is dan mijn naaste?'

Nogal 'ik'-gerichte vragen dus, en bovendien vanuit een verkeerde
intentie. De wetgeleerde wil Jezus in de val lokken, want hij weet zelf
allang wat het juiste antwoord is op de vragen die hij stelt. Dat heeft hij
als geleerde wel op een rijtje, en dat blijkt ook.

Om alvast iets zeggen waar het volgens mij in dit gedeelte in wezen om
draait: Jezus gaat hierin niet mee. Kort gezegd: Jezus weigert in het 'ik'-
gerichte van de geleerde mee te gaan. En sterker nog, hij verlegt de
blikrichting naar de 'ander', en, de wetgeleerde moet zelf een ander mens
worden.

Kortom: Het verhaal geeft in wezen geen antwoord op de vragen, geen theorie, 'zo zit het'. Het verhaal doet de vragensteller veranderen. Anders naar anderen en anders naar zichzelf kijken.

Ik weet niet hoe het u of jou vergaat, maar dit verhaal over de barmhartige Samaritaan roept bij mij toch altijd ook een wat ongemakkelijk gevoel op. Mijn geweten speelt op: Hoe zit het eigenlijk met de Goede Samaritaan in mij? En hoe vaak ben ik in de afgelopen tijd weer niet met een boog om mensen heen gelopen? Heb ik verder gezapt toen ik genoeg kreeg van de beelden op TV?

Erg vruchtbaar is het niet, om vandaag zo te luisteren naar dit overigens prachtige verhaal dat alleen de evangelist Lucas heeft opgeschreven. Zo maakt het je in ieder geval niet tot een ander mens. Zo blijft het bij wat ongemakkelijke gevoelens die al snel weer verdwenen zijn als we straks weer naar huis gaan.

En toch is het Jezus daar in de allereerste plaats om te doen. Niet alleen hier bij deze wetgeleerde, maar in alle verhalen die hij vertelt. Dat wij andere mensen worden, nieuwe mensen. Daar staat het evangelie vol mee. En daarom zullen ook wij het anders moeten beluisteren dan alleen een verhaal dat het nodige schuldgevoel oproept. Een onbereikbaar ideaal van de barmhartige Samaritaan.

Laten we daarom proberen het verhaal opnieuw te horen, en wellicht vanuit de situatie van de eerste hoorder, die wetgeleerde. Vandaag de dag zou dat een theoloog of een jurist kunnen zijn. Toch staan zij dichterbij ons dan we in eerste instantie vermoeden. Samen met de priester en de Leviet uit het verhaal, staan zij immers allen symbool voor het denken volgens de logica, de regels, de nuance en de argumentatie. Geen risico's nemen.

En daarmee kunnen wij onszelf waarschijnlijk – en helaas - wel vereenzelvigen, want volgens die patronen denken en leven wij immers ook heel vaak...

De wetgeleerde stelt dus een vraag. Hoe zit het nou, Jezus? Hoe kom ik nou aan dat eeuwige leven? Ik weet eigenlijk wel hoe, God liefhebben en je naaste, ik ken de regels, maar wie is dan mijn naaste? Hij verlangt van Jezus een algemene theorie, een argumentatie, een regel die opgaat voor iedereen, zonder aanzien des persoons.

Jezus lijkt in eerste instantie mee te doen in het vraag- en antwoordspel, maar het blijkt uiteindelijk een opmaat te zijn voor een verhaal. Met andere woorden: Jezus geeft geen ethiek, hij vertelt eenvoudig een verhaal. Jezus vindt niet zo belangrijk wat is, wat moet zijn, maar wat je doet.

Dat maakt je immers tot een ander mens, niet de theorie! Niet je hoofd, je ratio, maar je hart en je emoties worden aangesproken. Een ethische theorie gaat niet over een mens, en op het ene argument volgt altijd wel weer een andere, maar dit verhaal gaat over jou en mij.

En wat doet dan zo'n verhaal met je, als je het probeert weer eens te horen alsof het nieuw voor je is?

Een hele sterke manier om dat te doen, maar dat weten sommigen hier ook heel goed, is om het niet zozeer te lezen en te beluisteren, maar om het uit te beelden en te spelen. Of om het te zien, bijvoorbeeld op een kunstwerk.

De verhalen in de Bijbel, en zeker de gelijkenissen van Jezus, doen immers veel meer dan alleen maar een beroep op je oren en je verstand. Alle zintuigen doen mee, en zeker in een verhaal als dit, is het hele lichaam erin betrokken. Het gewonde lichaam, de angst, de hoop en wanhoop. Het verzorgen, verbinden van de wonden, het dragen.

In bibliodrama worden de verhalen nagespeeld. Met dit verhaal in gedachten is het een hele interessante vraag welke rol jij op je zou nemen. Priester of Leviet, slachtoffer, of misschien wel Samaritaan? Welke rol jij kiest, zegt heel veel over wie je bent, of hoe je tegen jezelf aankijkt.

Veel meer dan een theorie, of een regel of wet waarvan je denkt dat het goed is. Hier gaat het om echt medelijden krijgen. Of, de andere kant van de medaille, wel zien, maar toch je hoofd afwenden. Het kan haast niet anders of wij kennen dat gevoel allemaal.

Ik las bij iemand die schreef over bibliodrama bij dit verhaal dat vrijwel niemand spontaan kiest voor de rol als Samaritaan. Die plek blijft meestal leeg. In de geschiedenis hebben we ook vaak in de Samaritaan Jezus zelf gezien, de helper van Godswege. En die rol dichten wij onszelf niet zo snel toe.

Maar waarom eigenlijk niet? Ze zullen er toch wel zijn onder ons, Samaritanen? Mensen die gewoon doen wat ze moeten doen? Ik hoef echt niet zo heel lang na te denken en er schieten mij allerlei gezichten te binnen van meerdere Samaritanen in mijn omgeving en in deze kerk.

Daarom gaat dit verhaal, dat mensen wil veranderen, dat mensen iets wil leren, dat niet gaat over wat allemaal wel of niet goed is, maar wat je goed kunt doen, ook over de vraag wat jou en mij tot een Samaritaan kan maken. En dan niet zozeer over de vraag wat je allemaal wel moet gaan doen, maar misschien wel eerder wat je vooral niet moet doen:

Niet weigeren, niet wegkijken of weglopen. Niet allerlei redenen en vast meer dan terechte argumenten tegen verzinnen. Niet afstand houden, niet je hoofd boven je hart stellen, etc. Zoals iemand eens zei: Het hoofd

wordt vaak alleen maar ingezet om de roepstem van het hart te smoren, het lijkt wel een excuusmachine.

Misschien kun je wel zeggen dat naastenliefde in de allereerste plaats gaat over je binnenste laten spreken. Zoals de Bijbel dat vaak zo mooi letterlijk zegt: 'Met ontferming bewogen zijn', dat is 'je ingewanden roeren zich'.

Als er al sprake is van een ethiek van Jezus, dan gaat deze in ieder geval over hoofd en handen, over je hart, over je ingewanden, je oren en je ogen. In die zin is Jezus zelf al die geheel andere mens, Hij gaat niet de wegen de gedachten die wij zo vaak gaan.

De grootste les zit misschien nog wel in het einde van het verhaal. Tot nu toe spraken we met de wetgeleerde vooral over wat wij zouden moeten doen, wat ons aan het eeuwige leven deel kan laten nemen. In onze cultuur en tijd waarin het 'ik' volledig overvraagd wordt, kunnen wij ook haast niet meer anders dan steeds maar na te gaan wat we nog moeten doen, bereiken, kiezen, enzovoorts.

Maar ook dat wordt in dit verhaal door Jezus gecorrigeerd. Op de vraag van de wetgeleerde 'Wie is mijn naaste?' volgt namelijk aan het slot een tegenvraag van Jezus. Een vraag die alles omdraait, en dat is dan het magnifieke dat Jezus toch steeds weer voor elkaar krijgt in zijn verhalen voor de mensen.

Jezus vraagt: 'En wie is de naaste geworden van de gewonde man?' Wie is zijn naaste geweest?

Met andere woorden: Bekijk de situatie, bekijk het leven, bekijk je naaste eens niet vanuit jezelf, wie wij moeten helpen, maar wie degene is door wie wij geholpen worden. Jezus draait het perspectief volledig om: Niet het IK met hoofdletters, maar de ander, wie is dat? Wie kan de naaste zijn voor ons?

En daarbij: Dat kan zomaar wel eens degene zijn, die eigenlijk jouw vijand is, hoe je dat ook verder vertaald in je eigen leven. Degene waar jij het liefst met een boogje om heen zou willen lopen. Een Samaritaan, een Marokkaan, die vervelende buurvrouw, die zeurende collega.

Jezus draait alles om. Niet mijn vraag naar mijn eeuwig leven, maar de vraag hoe een ander weer zal kunnen leven. Op de vraag naar een algemene theorie, waar je jezelf achter kunt verschuilen, niet mee hoeft te doen, krijg je een verhaal waarin je mee moet doen. Waarin je partij moet kiezen, een rol moet spelen. Een verhaal waardoor je zomaar eens ander mens zou kunnen worden. Geen godsdienst, maar mensendienst. Wie durft? In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.

Verder lezen:

Frits de Lange, De barmhartige Samaritaan, 2001, Niek Schuman, Een reisverhaal, 1981